

SZENT MARGIT IMA-AKCIÓK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN¹

Árpád-házi Szent Margit IV. Béla magyar király és Laszkarisz Mária gyermekeként a mongol invázió idején született, 1242. január 27-én. A nagy szorongattatásban az ország megmeneküléseért szülei felajánlották Istennek. Az ország megmenekült, bár romokban hevert. A gyermek Margitot a Nyulak szigeti domonkos rendi apácakolostorba adták, gyerekkorától ott nevelkedett. Az önfegyelem, a szeretet, az alázat és a vezeklés példaképe lett. Békét teremtő volt apja, a király és testvére, István trónörökös között.²

Fiatalon halt meg a kolostorban 1270. január 18-án, ott is temették el. Ünnepe január 18-a. A világ szentjei között az egyik legjobban ismert és tisztelt magyar szent. Sírja 1541-ig volt háborítatlan a szigeten. Amikor azonban a török birodalom elfoglalta Budát, az ország fővárosát, az ereklyéket Pozsonyba, az új fővárosba vitték.

Halála után egy évvel, 1271-ben elindult szentté avatása. A vizsgálatokat folytatták, s azok jegyzőkönyveit 1275-ben Rómába küldték. 1276-ban új vizsgálatok kezdődtek. De az ügy megállt. 1340-ben Károly Róbert, majd egy évszázaddal később Corvin Mátyás király próbálta sürgetni – siker nélkül. Az eljárást 1638-ban elevenítette fel a domonkos rend. Ám ekkor már új pert kellett indítani.

Margit tisztelete az elhúzódó és sikertelen eljárása ellenére azonban Szent Domokos Rendjében élt. VI. Pius pápa 1789-ben engedélyezte tiszteletét és ünnepének megülését az erdélyi és több más egyházmegyében. A szentté avatás sikerre a 20. század közepén vezetett. Előadásomban e folyamat egy fontos, ám mégis részleges összetevőjét, az országos ima-akciókat mutatom be a szombathelyi Megyei Levéltárban őrzött domonkos levéltári anyag alapján, amit P. Bőle Kornél OP, a szentté avatási eljárás hazai posztulátora gyűjtött gondosan össze.

Margit szentté avatásának sürgetése az 1920-as évektől lett egyre intenzívebb. Ennek oka az volt, hogy a kortársak hasonlóan ítélték az ország helyzetét, a mongol invázió korához. A kortársak, különösen a véleményformáló egyháziak és értelmiségiek „az 1241-es és az 1940-es évek döbbenetes hasonlóságát” hangoztatták.³ Ebben a helyzetben szükség volt egy példaképre, eszményre, akire hivatkozni lehet, akit példaképnek lehet tartani, akit követni lehet – főleg a fiataloknak.

1 A kutatást az OTKA NK 81502 pályázata támogatta. A szerző az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársa.

2 BARNA 2012. kézirat

3 BŐLE 1944. 373. 383.

Erre Margit alkalmasnak látszott, hiszen egy romokban heverő országban élt, vezekelt, békét teremtett és feláldozta magát, fiatalon hunyt el egy következetes, önfeláldozó vezeklésben.

Az 1915-1916-ban, valamint az 1921-ben és 1923-ban a Margitszigeten végzett ásatások is ébren tartották a figyelmet Boldog Margit személye iránt,⁴ jóllehet sírját csak 1937-ben találták meg. (1. kép) 1922-ben karácsonyán 110 szombathelyi leány, aláírásával szentesített levélben kérvényezte Boldog Margit szentté avatását, s javasolta a Szent Margit szigeten zárda létesítését az ott működő játékbárlanggal szemben. Ezután P. Böle Kornél az 1923. év őszén megtartott Katolikus Nagygyűlésen határozati javaslatot nyújtott be a Katolikus Körben, a Bárdos Remig bencés főapát elnöklelte alatt megtartott szakosztályi ülésen Margit szentté avatását illetően.⁵ A javaslat így szólt: „A katolikus Nagygyűlés kimondja, hogy Árpádházi Bold. Margitnak, mint a magyar katolikus leányok eszményképének és védőjének kultuszát fontosnak és minél szélesebb körben terjesztendőnek véli s egyúttal az ő szenttéavatásának szorgalmazását nemzeti kötelességnek tartja s ezért felkéri a magyar szent Domonkos-rendet, tegye meg ezirányban a szükséges előkészítő munkákat és javaslatokat.”⁶

A szombathelyi leányok kérvénye tehát csak a kezdet volt. Komollyá akkor vált a javaslat, amikor a Magyar Katolikus Nőegyesületek Országos Szövetsége, röviden a Katolikus Nőszövetség, gróf Zichy Rafaelné országos elnök vezetésével 1926. őszén felajánlotta P. Böle Kornélnak, illetőleg a domonkos rendnek, hogy szívesen közreműködik Boldog Margit szentté avatási ügyében. (2. KÉP) A Katolikus Nőszövetség nagyszabású mozgalmat indított az ügy érdekében. 1927. évi kongresszusukon egész napi programot szerveztek az ügy érdekében. Országos szentáldozási akciót kezdeményeztek, hogy milliónyi áldozóval ériék el a nagy célt. Az imaakcióról és az annak során bekövetkezett imameghallgatásokról a *Katholikus Nők Lapja* Árpádházi Boldog Margit akció címmel rendszeresen beszámolt.⁷ Rövid írásom ennek némely tanulságára tér ki.

A Nőszövetséghez az első szentmise és szentáldozás felajánlás a Házi alkalmazottak Mária Kongregációjától (Budapest, IX. Ráday u. 36.) érkezett 1927-ben.⁸ A *Katholikus Nők Lapja* című újság 1927. május-júniusi száma közölte P. Böle beszédét, amit 1927-ben a *Katholikus Nők Lapjába* írt.⁹ 1929. december 1-én egy dunaföldvári tanítónő, Nagy Ilona ajánlja kiadásra a Boldog Margitról írott színdarabját a domonkos rend segítségével.¹⁰ (3. KÉP) A *Nemzeti Újság* 1929. szeptember 8-i száma Kállay Miklós tollából publikált írást, amiben a szerző bejelenti: mozgalom indult Boldog Margit kanonizációjáért.¹¹ A *Magyarország* című újság 1929. november 3-i számában pedig a cikket jegyző R. M. kifejezi vágyát, hogy

4 BÖLE 1944. 30.

5 BÖLE 1944. 30.

6 BÖLE 1944. 30.

7 BÖLE 1944. 31.

8 Index 1927. B. Margit napján

9 Index 1927. május-június

10 Index 1929. dec. 1. E színdarabnak, ami P. Böle Kornél segítségével később valóban megjelent, külön önálló története van a szentté avatás hosszú folyamatában. Az ország számos pontján bemutatták az elkövetkező években. A sajtó mindenütt bőségesen hírt adott az előadásokról.

11 Index 1929. szept. 8.

a soron következő szentévben, Szent Imre halálának 900. évfordulóján, 1930-ban avassa szentté Boldog Margitot.¹² 1929. év végén a szombathelyi megyés püspök, gróf Mikes János is érdeklődött Rómában és P. Bőle Kornélnál az ügy állása és lehetőségei felől.¹³ A korabeli püspökök közül különösen gróf Zichy Gyula kalocsai érsek állt a későbbiekben az ügy mellé,¹⁴ valamint Rott Nándor veszprémi püspök, akinek egyházmegyéje területén élt Boldog Margit egész életében.¹⁵ Az 1930-as évek végétől a teljes püspöki kar támogatta saját egyházmegyéje területén a különféle akciókat, amelyek különféle csatornákon és formában elindultak.

1930. január 16-án Szokolay Antal tb. kanonok, esperes-plébános megadja a misézési engedélyt P. Bőle Kornélnak a Margitszigeti romoknál.¹⁶ Ezzel elindult egy hosszú folyamat, amit csak a világháború, majd pedig a kommunista/szocialista évtizedek szakítottak meg, de 1979. január 18-án Paskai László esztergomi érsek újra elindította. Január hó végén mindig megtartották a szigeti romoknál a szentmisét Boldog Margit emlékére.

A cél elérése érdekében sok levelet: ötletet, javaslatot kapott P. Bőle. Egyik levélíró, a szentté avatásra vonatkozó füzet és képecske nyomtatását javasolja.¹⁷ Maga a domonkos rend triduumot hirdetett és adott ki Árpád-házi Boldog tiszteletére: *Három napi ájtatosság Árpád-házi Boldog Margit küldetése* címmel.¹⁸ Mindez azt jelzi, hogy a domonkos rend felhasználta a propaganda akkor lehetséges összes eszközét: nagygyűlések, prédikációk, lelkigyakorlatok, ájtatossági irodalom, kis szentképek, helyi és országos napilapok, egyesületek tevékenysége stb. a szentté avatási eljárás támogatásának népszerűsítése érdekében. Ehhez néhány év múlva P. Bőlének a viszonylag rendszeresen megtartott rádióelőadásai járultak még. S e tevékenységéhez megnyert számos katolikus társadalmi szervezetet. (4. KÉP, 5. KÉP)

A gondosan megtervezett akciónak első eredménye az lett, hogy előbb (1929 december végén) az osztrák-magyar domonkos provincia provinciálisa, Töffler Angelicus, majd pedig 1930. tavaszán a frissen kinevezett esztergomi érsek, Serédi Jusztinián, megbízta P. Bőle Kornél domonkosrendi atyát az ügy magyarországi szervezésével.¹⁹

1930. tavaszán a Katholikus Nőszövetség felkarolta a Margitszigetre vezetett leányzarándoklatokat, ami egyik leglátványosabb akciója, legnagyobb hatású propagálója lett az ügynek, s azt éveken keresztül felszínen tartotta.²⁰ (6. KÉP) Az első leányzarándoklatot P. Bőle Kornél 1916. május 29-én vezette a szigetre, míg annak 1917-ben a domonkos harmadrendiek voltak résztvevői.²¹ E sokezer fős megmozdulásnak, amin a budapestiek mellett vidéki leányiskolások is részt vettek, minden évben nagy volt a sajtóvisszhangja. Plakátjai megjelentek a fővárosban

12 Index 1929. nov. 3.

13 BőLE 1944. 32. Index 1930. jan. 4.

14 BőLE 1944. 51.

15 BőLE 1944. 29-30.

16 Index 1931. jan. 16.

17 Index 1930. jan. 28. Komáromy Katalin polg. isk. tanár (IX. Lónyai u. 25. III/1.)

18 Index 1930. jan. 23.

19 Index 1930. márc. 27.

20 Index 1930. máj. 19.

21 BőLE 1944. 28-29.

és megmozgatták a leányiskolák diákjait, nevelőit. A *Nemzeti Újság* 1930. május 31-én „15.000 leány demonstrált a Szent Margitszigeten Boldog Margit szentté avatása mellett” címmel jelentetett meg beszámolót.²² A résztvevők emléklapot kaptak.²³ (7. KÉP) 1942. május 17-én, Margit születésének 700. jubileumi évében, a nagyszabású Országos Leányzarándoklat fényes ünnepi külsőségek között vonult a Margitszigetre, ahol főpapi misén vett részt.²⁴ A leányzarándoklatok ébren tartották a Margitszigeti romok újjáépítésének és a domonkos rendi apácakolostor helyreállításának gondolatát.²⁵

Az 1930-as Szent Imre-év elmúlt anélkül, hogy Margit ügyében látványos előrelépések történtek volna. A folyamat kissé lelassult, a lelkesedés alábbhanyatlott. Bár még 1931-ben is érkeztek jelzések Boldog Margit szentté avatásáért felajánlott szentáldozásokról (Budapest – Csillaghegy,²⁶ Budapest X. ker. Szent László téri polgári leányiskola növendékei soron kívüli szentáldozásai,²⁷ még Pozsonyból is jöttek ívek²⁸). Az 1932-1933-1934-1935-ös esztendő ksekély mennyiségű iratanyagában szórványosan találunk csak ima- és áldozási akcióra vonatkozó feljegyzést (pl. imakilenced, Földeák 1934).²⁹ (8. KÉP) 1936 még az apály éve volt, ám 1937-ben már ismét érezhető az országos nekibuzdulás, aminek kiváltó oka az 1938-as Szent István évre és a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra történő felkészülés volt. Ezeknek sodrában tovább folytak Boldog Margit szentté avatási előkészületei is, jóllehet a kettős jubileum eseményei ezeket kissé háttérbe szorították. De segítették is, hiszen az Árpád-házi szentek tiszteletére irányították az ország és a külföld figyelmét.

A szervezésbe 1937-től bekapcsolódott az Actio Catholica is.³⁰ S ettől az évtől kezdődik egy határozott, tervszerű folyamat, aminek révén az ország politikai vezetőit is az ügy mögé állították. Ez a támogatás az 1940-es évek elejére teljesedett ki.³¹ Ekkor az ország politikai vezetése, a legfontosabb tudományos körök (pl. Magyar Tudományos Akadémia, egyetemek) vezetői is levelekben kérték Rómától Boldog Margit szentté avatását.³² 1938-ban komolyan felmerült, hogy Budapest II. kerületét Boldog Margit városnak nevezzék el.³³ A széleskörű társadalmi összefogás következtében 1938 nyár végén P. Bőle Kornél már 400 posztulációt tudott Rómába küldeni.³⁴ A római hivatal azonban látni kívánta, hogy „a nép is

22 Index 1930. máj. 31.

23 Index 1930. 194. sz.

24 BőLE 1944. 52.

25 Index 190. 206. sz. – A terv, ami éveken keresztül a sajtóban is jelen volt, végül nem valósult meg.

26 Index 1931. aug. 16.

27 Index 1931. okt. 16.

28 Index 1932. dec. Udvarnok Árpádné

29 Index 1934. máj. 4.

30 Index 1937. II. 18.

31 Index 1937. VI. 13. Horthyné bevonása, a református Horthy Miklós a maga kérvényét 1938. nyarán írta meg. Index 1938. VII. 13. Lásd még: BőLE 1944. 33-42.

32 Ezek mögött az események mögött ott állt P. Bőle Kornél, aki különböző nyelveken: latin, olasz, francia, német elkészítette az egyes notabilitások számára a levéljavaslatokat, kérvényeket, posztulációkat, amelyeket azok többnyire elfogadtak, megírtak, és elküldtek a Vatikánba. Bőle megnyerte az ügynek Habsburg József főherceg családját is.

33 Index 1938. VII. 14.

34 Index 1938. VII. 11. BőLE 1944. 40.

mozog”.³⁵ Ezért Bőle Kornél, összefogva az Actio Catholica vezetőivel, szentáldozási és szentmise hallgatási akciót indított el.³⁶

1940-ben P. Bőle tehát a szentté avatási ügy társadalmi háttérének kiszélesítésén fáradozott. Tervet és felhívást készített 1. az egymillió szentáldozáshoz, 2. tömegposztulatóriás fölhívást tervezett, 3. fölszólalásokat Boldog Margit tárgyában, 4. a Credo vezetőséghez fordult szentáldozási akcióval, 5. a prímáshoz pedig a teendők érdekében.³⁷ Levélben kereste meg Budapest, Szombathely, Kassa, Sopron, Vasvár domonkos házfőnökeit, kérve közreműködésüket.³⁸ Levelet írt az összes női szerzetesrend főnöknőjének a Credo Egyesület központján keresztül,³⁹ pl. az orsolyitáknak, akiket a margitszigeti zarándoklatra hív.⁴⁰ 1940. április 24-én arról értesülünk, hogy Horthy kormányzóné is hajlandó aláírni a milliós áldozási ívet.⁴¹ És rendre érkeztek vissza az ezrével aláírt misemondatási és szentáldozást vállaló ívek az ország minden részéből.⁴² Az 1940-es év tehát megmozgatta az egész országot és a lelkesedés 1941-ben is tartott. Egy 1941. szeptember 2-i részösszegzés szerint addig összesen 267.180 kérvény érkezett, 942.904 szentáldozási fogadalom, 1. 912. 847 misemondatás és 23.287 egyéb felajánlás! Összesítve regisztráltak tehát 2.855.751 felajánlást! Meg is jegyzi Bőle, hogy „Deo gratias!”⁴³

1942 Boldog Margit születésének 700. évfordulója volt. Ezt ünnepélyes keretek között a Margitszigeti misével nyitották meg január 25-én.⁴⁴ Az év folyamán az egész országban Boldog Margit ünnepségeket tartottak.⁴⁵ Az egyház és az ügyben érdekeltek nagy reményeket fűztek ehhez az évhez, remélték, hogy a korábbi években hiába várt kanonizáció végre bekövetkezik. Ez a szervezőmunka megerősödését vonta magával, s megszorodtak az imaakciók, nőtt a jelentett imameghallgatások száma is. A P. Bőle által szétküldött aláírási íveket most már az egész ország területéről szép számmal küldték vissza az 1938-1941 között felszabadult, s visszatért területekről, de még külföldről is. 1941-ben különösen az iskolás gyerekek jeleskedtek.⁴⁶ Néhány csiki település 1942. áprilisában küldte vissza az aláírási éveket a szentáldozások vállalásáról és szentmise bemutatásokról.⁴⁷ 1942. május 1-én pl. Ijjas Antal érseki biztos boldogan közli, hogy „rengeteg aláírás lesz Bácskában Boldog Margit szentté avatását kérő íveken”.⁴⁸ Az összegyűlt

35 Bőle 1944. 43.

36 Bőle 1944. 44.

37 Index 1940. IV. 17.

38 Index 1940. IV. 18.

39 Index 1941. V. 11.

40 Index 1940. IV. 23.

41 Index 1940. IV. 24.

42 A nagy lelkesedést a kor ügyeskedői is kihasználták. Jelentés érkezett Bőléhez, hogy családok járnak szentté avatást kérő ívekkel és pénzadományt gyűjtenek. Index 1940. V. 17.

43 Index 1941. IX. 2. – Lásd még Bőle 1944. 44-45.

44 Index 1942. I. 25.

45 Index 1942. IV. 28. Az Egri Katolikus Tudósító V. 1. számában az országos ünnepségekről számolt be.

46 Bőle 1944. 46-47.

47 Index 1942. IV. 11. (Csíkszentmárton-Csekefalva, Hosszúmező, Gyergyócsomafalva

48 Index 1942. V. 1.

kérvényeket, a szentáldozásokat, szentmiséket felajánló aláírási éveket összesítették, díszesen bekötötték és 1943. május 55-én elküldték Rómába. (9. KÉP)

1942. június 14-én az egész országra kiterjesztett gyűjtést folytat a katolikus egyház a szentté avatási per költségeinek összegyűjtése érdekében.⁴⁹ Ezt követően rendszeresen érkeznek a nagyobb összegű, több száz pengős felajánlások is az egyes püspököktől.

A szegedi domonkos nővérek buzgólkodására 1942. január 19-én megjelent a *Boldog Margit* című havi folyóirat, (10. DIA) Merényi Vince minorita házfőnök szerkesztésében, aki a legtöbb vezércikket is írta.⁵⁰ A két és fél évig élő folyóirat, 1941-43-ban *Boldog Margit*, 1944-es csonka évben *Szent Margit* címmel és budapesti szerkesztésben, igazi katolikus összefogásból született. Vezércikkírói közé megnyerték a bíboros hercegprímást, Serédi Jusztiniánt, Glattfelder Gyula csanádi püspököt, több szerzetes és egyházmegyes papot.⁵¹ Három írásával szerepel benne Bálint Sándor is. Néhány számban olvasói leveleket közölnek, vagy olvashatjuk a szentté avatás céljára valamilyen felajánlást tévők névsorát. E közlések propaganda ereje is nyilvánvaló.

Hatékonyak bizonyultak P. Bőle rádiós beszédei, amelyeknek szövege nyomtatásban is napvilágot látott, illetőleg sokan kérték tőle levélben is.⁵² Most csak utalok a Margit életrajz regényi feldolgozására: Kodolányi János *Boldog Margit*, Gárdonyi Géza *Isten rabjai*, (11. DIA) Vitnyédi Németh István *Az Áldozat* című regényére. Gárdonyi regényéből 1942-ben filmet forgattak.

Az imaakciók révén a szervezőknek sikerült megérinteni és átfogni az egész magyar társadalmat, annak minden rétegét. Legkönnyebben az iskolásokat, a különböző szerzetesrendekhez kötődő vallási egyesületeket, főleg a Margit-köröket, a Katolikus Nőszövetség révén a középosztálybeli nőket, a domonkos rendhez kötődő Credo Egyesületen keresztül a férfiakat, a vallási folyóiratokon (*Rózsafüzér Királynéja*, *Boldog Margit*) keresztül a katolikus társadalom legszélesebb rétegeit, a keresztény (katolikus) szellemű újságokon (*Új Nemzet*, *Magyarság*, stb.) pedig a társadalom nem-katolikus rétegeit is elérhették. A férfi és női szerzetesrendek legtöbbje örömmel csatlakozott az akcióhoz. E széles tömegek alkották a „népet”, míg P. Bőle Kornél személyesen járt el az ország vezető intézményeinél (egyetemek, akadémia, kormány). Így érte el, hogy az 1940-es évek elejére valóban azt lehetett mondani, és aláírt ívekkel igazolni, hogy a magyar társadalom minden rétege óhajtja a szentté avatást.

A kiterjedt szervezőmunka végül meghozta az eredményt. Erről P. Bőle Kornél így írt a szentté avatási iratok iktatókönyvében: (1943.) „Július 30-án déli ¾ 1-kor telefonon bementa Mészáros tábornokné, hogy a Rádió most közölte, hogy 25-én a pápa jóváhagyta a Rit. Kongreg. javaslatát (=helyesen 23!) – B. Margit szentté van avatva! Részleteket nem tud. Kórusban beszéltem és imádkoztunk, örömünk határtalan! Deo gratias! (1/2 3-as rádió – semmi – ¾ 5-ös rádió több

49 Index 1942. VI. 14.

50 BőLE 1944. 48.

51 Kocsis Mária szemináriumi dolgozatában gondos és pontos statisztikát készített a folyóiratról. Lásd kéziratát SZENTA

52 Pl. Index 1942. IV. 9.

nyelven bementa ugyanazt!) – ¾ 3-kor Dorombi Károly szerkesztő (N=emzeti Újs=ság) beolvasta a hír szövegét. A többiről Naplóm és cikkek! Deo gratias! Sancta Margareta ora pro nobis!! = Hála Istennek, hogy ezt is megérhettük! = Hála Isten, hogy dolgozhattam benne! (Se provinc=iális, se prior nem volt itthon!) Este ½ 7- Szent Margit oltárnál prédik., ájtatossá. A népek beleéljeneztek!!!”⁵³

A szentté avatási mozgalom elérte célját: Margitot szentté avatták. Ennek ünnepélyes alkalma hazánkban 1944. január 16-23. között volt. Elérte célját úgy is, hogy a társadalom minden rétegében közösségeket szervezett, egy cél érdekében összefogta az embereket, csoportokat, elmélyítette a felelősségérzetet, értéket mutatott fel a fiatal korosztályok számára, erősítette a magyar történelmi tudatot. Nem a szervezőkön múlt, hogy ez a hatás nem állandósult, vagy nem tudott mély gyökereket ereszteni. Hiszen a szentté avatási ünnepségek után pár hónappal már a front vonult keresztül Magyarországon, majd kezdetét vette a majd’ fél-évszázados kommunista/szocialista elnyomás, amely különösen is erősen sújtotta a római katolikus egyházat. Ez a körülmény az eseményt szűk egyházi érvényességi körre szorította, kifizetését lehetetlenné tette.

De azt mindenképp megmutatta, hogy a szentté vagy boldoggá avatási eljárások gondosan megtervezett és megszervezett folyamatként lehetnek csak sikeresek, úgy, hogy abba a társadalom minden rétege bekapcsolódik és teljessé teszi a maga hozzájárulásával. A Boldog Margit ima-akcióknak ilyen tanulsága is van tehát.

Források

Szombathelyi Domonkos Rendház Iratai 1739-1947. Boldog Margit szentté avatásának iratai XII. 5/C/1-10. (Iktató = Index 8, 9, 10.)

Irodalom

BARNA Gábor

2012 *Via Margaritarum, the revitalized cult of St. Margaret of Hungary and the spirit of penance* (Előadás kézirat, Kaunas, Litvánia)

BŐLE Kornél

1944 *Gyöngyvirágok és margaréták Szent Margit oltárán.* Budapest.

Kocsis Mária

2012 *Boldog Margit. Folyóirat elemzés.* Szemináriumi dolgozat (kézirat). Szeged, 2012. június. Szegedi Néprajzi Tanszék Adattára (SZENTA)

⁵³ Index 1943. 44. oldal